

התיקון הכללי של ר' נחמן מברסלב ויחסו לשבתאות

התיקון הכללי של ר' נחמן מברסלב ויחסו לשבתאות

מאת

יהודה ליבס

א. דרך הגאולה הברסלבית

התיקון הכללי של ר' נחמן מברסלב ויחסו לשבתאות

ה'התיקון הכללי' משמעותו בספרות ברסלב ריטואל מסוים, ואדון בו בהרחבה בהמשך. אבל לשם כך אסביר תחילה את יחסה של חסידות ברסלב לתיקון הכללי במשמעות כללית – הוא התיקון המשיחי, או את דרך הגאולה הברסלבית. ואכן מכל הזרמים החסידיים בולטת חסידות ברסלב בנטייתה המשיחית¹. ר' נחמן מברסלב, שהיה מייסדה של חסידות זו והאידיאולוג שלה ודמותו היא אף התוכן העיקרי של אידיאולוגיה זו, הוא אישיות משיחית מובהקת, אם כי אופיה של משיחותו שונה מאוד מאופיה של המשיחות הרגילה בישראל, ואכן היה (כלשונו)² חידוש גמור גם בתחום זה. לפיכך סבור אני שחקר

---

¹ עניין זה גלוי לעין ועמדו עליו החוקרים. אפשר אולי להשתמש בתופעה הברסלבית כדי להבהיר את הבעיה הקשה השנויה במחלוקת – מעמד המשיחיות בחסידות בכלל, אף על פי שחסידות ברסלב יוצאת דופן בשאלה זו בתוך התנועה החסידית; שהרי ר' נחמן מברסלב, נכד הבעש"ט, לא היה נטע זר בחסידות, ואפשר להסביר את תורתו כפיתוח של מה שנמצא בחסידות בכלל. מקובלת עלי קביעתו של ש' דובנוב, וזה לשונו: 'נכדו הצעיר של הבעש"ט, ר' נחמן ברסלבר... יצא כדי לבשר לעולה "תורה חדשה" שבאמת הייתה רק מסקנה קיצונית מתורת החסידות הצדיקיות (!] הקודמת והביאה אותה לידי 'reductio ad absurdum' (תולדות החסידות, תל אביב תשל"ה, סעיף 42, עמ' 290). ייתכן שמחקרי זה בדבר המשיחיות הברסלבית יסייע לגילוי קווים מקבילים גם בענפים אחרים של החסידות.

² ראה בספר חיי מוהר"ן, שם מובאים דברי ר' נחמן: 'חידוש עדיין לא היה בעולם' (שבחי מוהר"ן גדולת השגתו, סימן ז. וראה התנצלותם

התיקון הכללי של ר' נחמן מברסלב ויחסו לשבתאות

צד זה של ר' נחמן תהיה בו גם משום הבהרת אספקט נוסף בתולדות הרעיון המשיחי בישראל. אינני מתכוון לסקור כאן את פעילותו המשיחית של ר' נחמן לשלביה, משום שדבר זה כבר נעשה³; מטרתי להסביר את פרצופה הרוחני של המשיחיות הברסלבית.

אמנם היה ר' נחמן אישיות משיחית, אבל אין להסיק מכאן דווקא שבעיניו ובעיני חסידיו היה המשיח, כלומר הגואל האחרון. אמנם ייתכן שבשלב מסוימים עלתה גם

של חסידי ברסלב על מאמר זה בהשמטות לחיי מוהר"ן, סימן א, שם מסבירים הם שאמר כך בכונה כדי לעורר עליו את המחלוקת! וראה להלן, הערה 79). 'חידוש' בלשון פירושו גם 'פלא' (וראה שם, סימן יז: 'שאמר אני איש פלא'), וגם מי שמחדש משכלו דברים חדשים (שם, סימן לט, וכן שם, עניין המחלוקת שעליו, סימן א). ושני המובנים קשורים זה בזה, כי אין פלא, לדעת ר' נחמן, כאפשרות החידוש. אגב, 'חדש' = 'פלא' – כבר בלשון הגמרא בשבת ל, ע"ב, כמסתבר מדרך הפירוש שם לקה' א, ט.

³ בספרו של א' גרין *A. Green, Tormented Master - A Life of Rabbi Nahman of Bratslav, Alabama University 1979*. ספר זה הוא ביוגרפיה חדשה וטובה של ר' נחמן, המתארת את התפתחותו הרוחנית בד בבד עם קורות חייו. השלב המשיחי האקטיבי בחייו (תקס"ה-תקס"ו) מתואר שם בפרק החמישי. כן ראה את דברי י' וייס, מחברים בחסידות ברסלב, מהדורת מ' פייקאז', ירושלים תשל"ה, בעיקר בפרק יב. וכן ראה דברי מ' פייקאז', חסידות ברסלב, ירושלים תשל"ב, בעיקר בפרק השלישי.